

Οι Ισλανδοί δεν έχουν πει τη τελευταία λέξη τους...

των Jerome Duval, Olivier Bonfond*

Αφού βύθισε στην εξαθλίωση τους λαούς του Νότου καταχρεώνοντας τα Κράτη τους, το ΔΝΤ επιτίθεται τώρα στους ευρωπαϊκούς λαούς, που πλήττονται ολομέτωπα από τη διεθνή καπιταλιστική κρίση. Οι οίκοι αξιολόγησης, εργαλεία στην υπηρεσία της χρηματιστικής ολιγαρχίας, παίζουν τέλεια το ρόλο τους στον αγώνα δρόμου της αποδοτικότητας στην αγορά του χρέους, μη διστάζοντας να τιμωρούν οικονομικά τα παραμικρά παραπατήματα χωρών αποδυναμωμένων από τη κρίση. Όμως, οι Ισλανδοί, επιβάλλοντας ένα δημοψήφισμα για ένα ανεύθυνο και επικίνδυνο νόμο, δεν σκοπεύουν να υποταχθούν τόσο εύκολα. Η μάχη είναι βέβαια άνιση, αλλά δεν έχει ακόμα τελειώσει...

Ένα νεοφιλελεύθερο μοντέλο που καταρρέει

Όπως πολλές χώρες που αποκαλούνται «πλούσιες», η Ισλανδία έπαιξε και έχασε στο μεγάλο παιχνίδι του νεοφιλελευθερισμού. Θεωρούμενη ως μια από τις πιο πλούσιες χώρες του ΟΟΣΑ, η Ισλανδία είδε το ποσοστό ανεργίας της να περνάει από 2% πριν από τη κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού τομέα της τον Οκτώβριο 2008 στο 8,2% του ενεργού πληθυσμού το Δεκέμβριο 2009. Σήμερα, αυτή η μικρή χώρα των 320.000 κατοίκων χωρίς στρατό, πλήττεται ολομέτωπα από τη χρηματιστική κρίση, ειδικά με ένα χρέος που εξερράγη στο 320% του ΑΕΠ το 2009.

Αφού ιδιωτικοποιήθηκαν το 2003, οι τρεις κυριότερες τράπεζες (*Kaupthing*, *Lansbanski* και *Glitnir*) χρειάστηκε να επανεθνικοποιηθούν κατεπειγόντως τον Οκτώβριο του 2008 μετά από την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος. Οι συναλλαγές στην αγορά αξιών έφτασαν μάλιστα να διακοπούν για πολλές μέρες στο Χρηματιστήριο του Ρεϊγκιαβίκ. Το Κράτος, που είχε πληρώσει εκατομμύρια ευρώ για να πάρει πίσω αυτές τις τράπεζες, είναι στο χείλος της χρεοκοπίας και προειδοποιεί ότι δεν μπορεί να εγγυηθεί παρά μόνο τις καταθέσεις που γίνονται στην Ισλανδία. Πανικοβλημένοι, οι ξένοι αποταμιευτές ζητάνε τα λεφτά τους τα τοποθετημένα στις θυγατρικές στο Λονδίνο, στο Βερολίνο, στη Χάγη ή στις Βρυξέλλες. Αφού τακτοποίησε τις περιπτώσεις 34.000 Γερμανών επενδυτών στην *Kaupthing Bank*, την πιο σημαντική τράπεζα της χώρας, το Λονδίνο και η Χάγη αποζημιώνουν τους υπηκόους τους που ζημιώθηκαν από τη χρεοκοπία της online τράπεζας *Icesave*, θυγατρικής της *Landbanki*. Έτσι, κάπου 320.000 Ολλανδοί και Βρετανοί αποταμιευτές ανακτούν μερικώς τις καταθέσεις τους χάρη στη συμβολή του Κράτους τους. Τι ωραία επιχείρηση για τον ιδιωτικό τομέα: από τη μια οι υπεύθυνοι των ισλανδικών τραπεζών και των θυγατρικών τους στο εξωτερικό εξατμίζονται μέσω της εθνικοποίησης των χρεών τους, δηλαδή της ανάληψης τους από τους Ισλανδούς φορολογούμενους, και από την άλλη, οι βρετανοί και

ολλανδοί κερδοσκόποι βλέπουν τις ριψοκίνδυνες καταθέσεις τους εγγυημένες από τα αντίστοιχα Κράτη τους.

Μια ερώτηση επιβάλλεται: πώς το ισλανδικό Κράτος, με δεδομένη την υπερχρέωσή του, μπορεί να εξοφλήσει τη Μ. Βρετανία και την Ολλανδία χωρίς να βάλει σε κίνδυνο τον πληθυσμό του; Και όμως είναι ακριβώς αυτό που ζητάνε επίμονα η Ευρωπαϊκή Ένωση, το ΔΝΤ και οι ενδιαφερόμενες χώρες: η Ισλανδία πρέπει να εξοφλήσει όποιο κι αν το ανθρώπινο κόστος. Το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ολλανδία που επιμένουν να έχουν προτεραιότητα σε σχέση με άλλους πιστωτές, αρνούνται κάθε συμβιβασμό αναφορικά με το ανακτήσιμο ποσό.

Ένας νόμος που πέρασε στο ντούκου και που συνιστά ύβρη στον ισλανδικό λαό

Δημοσιονομική λιτότητα, έκρηξη της ανεργίας, επιθετική στάση του ΔΝΤ και της ΕΕ,...αυτά τα στοιχεία προκαλούν ένα είδος ηλεκτροσόκ στους Ισλανδούς πολίτες. Για πολλούς μήνες, διαδέχονται η μια την άλλη διαδηλώσεις πρωτόγνωρες εδώ και 50 χρόνια σε αυτή τη χώρα. Όπως το μήνυμα πολλών κοινωνικών κινημάτων που αντιμετωπίζουν τη κρίση στο κόσμο, έτσι και εκείνο των Ισλανδών είναι σχετικά ξεκάθαρο: *«τη κρίση, να την πληρώσουν εκείνοι»*. *«Εκείνοι»* είναι βέβαια οι υπεύθυνοι.

Συνέπεια αυτής της λαϊκής πίεσης ήταν ότι πρωθυπουργός Geir Haarde δήλωνε στα τέλη του 2008 ότι *«υπάρχουν πολλά νομικά επιχειρήματα που δικαιολογούν να μην πληρώσουμε»*. Την ίδια ώρα, το Κοινοβούλιο υιοθετούσε μια απόφαση που ανακοίνωνε ότι η εξόφληση θα ήταν συνάρτηση των *«δυνατοτήτων πληρωμής»* της χώρας. Ό,τι χρειαζόταν για να θορυβηθούν, αν όχι για να τους πιάσει άγχος, οι πιστωτές, μεταξύ των οποίων το ΔΝΤ. Τότε, αυτοί ρίχνουν όλο το βάρος τους στις παρασκηνιακές ενέργειες και ανατρέπουν γρήγορα και στα μουλωχτά τη κατάσταση: ένας νόμος αποζημίωσης, ο επονομαζόμενος νόμος Icesave, ψηφίστηκε τη νύχτα 30 προς 31 Δεκεμβρίου 2009 με πολύ μικρή πλειοψηφία (33 ψήφοι υπέρ έναντι 30 κατά) από το Κοινοβούλιο στο μέσο των εορτασμών της Πρωτοχρονιάς. Ακολουθώντας τις συμβουλές του ΔΝΤ, αυτός ο νόμος προβλέπει το άνοιγμα στις διεθνείς βοήθειες, τη προσέγγιση στην Ευρωπαϊκή Ένωση εν όψει μιας μελλοντικής ένταξης και την απόδοση από το Κράτος των 3,8 δισεκατομμυρίων ευρώ δημόσιου χρήματος στις κυβερνήσεις της Ολλανδίας και της Βρετανίας (1,3 δισεκατομμύρια ευρώ στην Ολλανδία και 2,5 δισεκατομμύρια ευρώ στο Ηνωμένο Βασίλειο). Το γεγονός ότι η Ισλανδία μπορεί, με αυτό το νόμο, να εξοφλήσει ένα χρέος που αντιπροσωπεύει σχεδόν 12.000 ευρώ ανά κάτοικο, ή σχεδόν το 40% του ΑΕΠ του νησιού το 2009, καθησυχάζει αμέσως τις αγορές και ο οίκος αξιολόγησης *Standard & Poor's* σπεύδει να ανεβάσει το βαθμό αξιολόγησης της Ισλανδίας από αρνητικό σε σταθερό. Υπενθυμίζουμε ότι οι οίκοι αξιολόγησης ασκούν πραγματική διακριτική εξουσία πάνω στα οικονομικά των κυβερνήσεων επηρεάζοντας άμεσα τα πριμ κινδύνου και τα επιτόκια: οι πιο «πλούσιοι» και οι πιο φερέγγυοι ανταμείβονται με καλούς βαθμούς (π.χ. AAA), πράγμα που σπρώχνει προς τα κάτω τα επιτόκια και άρα το ποσό προς εξόφληση. Αντίθετα, οι λεγόμενες «φτωχές» χώρες, που παρουσιάζουν

υψηλό κίνδυνο αφερεγγυότητας, παίρνουν κακούς βαθμούς και πρέπει να πληρώσουν περισσότερο τόκο σε ανταπόδοση μιας τοποθέτησης που εκτιμάται «επικίνδυνη».

Ο λαός απαιτεί δημοψήφισμα

Ο πρόεδρος Olafur Ragnar Grimson, αφού ανέβαλε την υπογραφή αυτού του νόμου ισχυριζόμενος ότι είχε ανάγκη από χρόνο για να τον θέσει σε ισχύ, δέχτηκε στις 2 Ιανουαρίου 2010 μια αναφορά με πάνω από 56.000 υπογραφές, δηλαδή σχεδόν το ένα τέταρτο των ψηφοφόρων της χώρας, που ζητούσε να απορριφθεί αυτός ο νόμος και να μπει σε δημοψήφισμα. Ο Magnus Arni Skulason, υπεύθυνος του κινήματος αμφισβήτησης, εξηγούσε κατά τη παράδοση των υπογραφών: «και έτσι του παραδώσαμε αυτή την αναφορά, για να του ζητήσουμε να απορρίψει το νομοσχέδιο *Icesave*. Και μόνον ο τόκος της εξόφλησης θα επέτρεπε στο σύστημα υγείας μας να λειτουργήσει για έξι μήνες». Έτσι, όπως το προβλέπει το Σύνταγμα σε περίπτωση άρνησης του προέδρου να θέσει σε ισχύ ένα νόμο, αυτός θα υποβληθεί στη λαϊκή ετυμηγορία. Το δημοψήφισμα θα γίνει στις 6 Μαρτίου 2010.

Οι κυρώσεις είναι άμεσες

Θα αφήσουν λοιπόν τους πολίτες να αποφασίσουν για τις τύχες τους, ενώ υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να απορριφθεί αυτός ο άδικος νόμος; Οι χρηματαγορές, πάντα σε εγρήγορση, αντιδρούν αστραπιαία και η *Standard & Poor's* απειλεί, αυτή τη φορά, να κατεβάσει το βαθμό της χώρας, ενώ η *Fitch*, ένας από τους άλλους τρεις μεγάλους οίκους αξιολόγησης, την κατεβάζει (από το BBB- στο BB+) με τις γνωστές συνέπειες: αύξηση των εξοφλήσιμων ποσών για μια χώρα που αντιμετωπίζει δυσκολίες πληρωμής, εξώθηση να κάνει νέα δάνεια για να εξοφλήσει τα παλιά, ώστε τελικά, να προκαλέσει την επιτάχυνση του «φαινομένου χιονοστιβάδας» του χρέους.

Με τον ίδιο τρόπο που επιβάλει τις διαρθρωτικές προσαρμογές του στις χώρες του Νότου από τη κρίση του χρέους το 1982, το ΔΝΤ υπαγορεύει τώρα τους όρους του ή «μέτρα λιτότητας» στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, προκειμένου να δώσει προτεραιότητα στην εξόφληση των πιστωτών με κίνδυνο να περικόψει τις κοινωνικές δαπάνες για την υγεία, την εκπαίδευση, τις επιχορηγήσεις στα προϊόντα πρώτης ανάγκης, κλπ.

ΔΝΤ και Ευρωπαϊκή Ένωση, ίδια μάχη

Απέναντι στην επικίνδυνη κατάσταση της Ιρλανδίας, το ΔΝΤ και η Ευρωπαϊκή Ένωση ρίχνουν όλο το βάρος τους. Το ΔΝΤ του «σοσιαλιστή» Ντομινίκ Στρως Καν, που δεν είχε ποτέ άλλοτε τόσους πόρους για να δανείσει στις χώρες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, περιμένει εγγυήσεις ότι θα εξοφληθεί πριν ξεμπλοκάρει ένα μέρος του δανείου που αποτελεί τμήμα του σχεδίου διάσωσης των 5 δισεκατομμυρίων δολαρίων που συμφωνήθηκε τον Οκτώβριο 2009. Ήδη

πολύ πριν από την υιοθέτηση του νόμου από το Κοινοβούλιο, η υπερ-φιλελεύθερη Ευρωπαϊκή Ένωση προειδοποιεί ότι δεν θα ανοίξει τις όλο και πιο ερμητικά κλειστές πόρτες της παρά μόνο αν η Ισλανδία υποταχθεί μέσω της εξόφλησης των πιστωτών. *«Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πήρε καθαρά και ζάστερα θέση υπέρ του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς ο Πρόεδρός της έκανε σαφές ήδη από το Νοέμβριο 2009 ότι δεν θα υπήρχε ευρωπαϊκή βοήθεια ενόσω δεν θα επιλυόταν η περίπτωση Icesave»*(...) *«η Ευρώπη και το ΔΝΤ ετοιμάζονται λοιπόν να επιτελέσουν ένα αληθινό κατόρθωμα: να υποβαθμίσουν μια χώρα, ο ΔΑΑ της οποίας (Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης) είχε ανέβει μέσα σε μερικές δεκαετίες στο υψηλότερο παγκόσμιο επίπεδο, στην κατάσταση μια φτωχής χώρας... Συνέπεια: οι Ισλανδοί, στη πλειοψηφία τους εξαιρετικά ειδικευμένοι και πολύγλωσσοι, και συναλλασσόμενοι πολύ με τις βόρειες χώρες όπου είναι ιδιαίτερα αφομοιώσιμοι, αρχίζουν κιόλας να μεταναστεύουν (8.000 από αυτούς έχουν ήδη φύγει, πράγμα που δεν είναι διόλου αμελητέο)»*. Η Ισλανδία που είχε υποβάλει τον Ιούλιο 2009 αίτηση υποψηφιότητας στην ΕΕ, βλέπει τώρα τη διαδικασία της ένταξης να κινδυνεύει. Στις αρχές Ιανουαρίου, ο Ισπανός υπουργός εξωτερικών Μιγκέλ Άνχελ Μορατίνος, η χώρα του οποίου προεδρεύει της ΕΕ αυτό το εξάμηνο, δηλώνει κατηγορηματικά: *«Ελπίζω οι Ισλανδοί να βλέπουν το δικό τους μέλλον μέσα στην ΕΕ»*.

Το κυνήγι μιας πιστωτικής γραμμής του ΔΝΤ και η ένταξη στην υπερφιλελεύθερη Ευρωπαϊκή Ένωση εξαρτώνται λοιπόν από την εξόφληση ενός χρέους που ο πληθυσμός θεωρεί εξωφρενικό, χρέος που, για μια ακόμα φορά, δεν τον αφορά καθώς πρόκειται για ένα ιδιωτικό χρέος που έγινε δημόσιο σαν αποτέλεσμα μιας τραπεζικής χρεοκοπίας. Όπως πάντα, η κοινωνικοποίηση των ζημιών και η ιδιωτικοποίηση των κερδών είναι το λαϊμοτίφι του καπιταλισμού. Θα παρατηρήσουμε εξάλλου ότι ποτέ άλλοτε δεν είχαμε τόσες πλήρεις ή μερικές εθνικοποιήσεις στο παγκόσμιο τραπεζικό τομέα από τότε που αυτός βρίσκεται σε δύσκολη θέση...

Ξεκινάει η επικοινωνιακή χειραγώγηση

Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο κρίσης, δεν αμφιβάλουμε για το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος: οι Ισλανδοί των οποίων το ένα τέταρτο των ψηφοφόρων έχει ήδη πει ότι αρνείται τη πληρωμή ενός ανήθικου και άδικου χρέους πιθανόν θα απορρίψουν το κείμενο. Για να τους αποτρέψει, μπήκε μπρος η επικοινωνιακή μηχανή: η απομάκρυνση από το ΔΝΤ ή η μη ένταξη στην ΕΕ είναι αδιανόητη, ένας κίνδυνος που η «έγκυρη» γαλλική εφημερίδα Le Monde απορρίπτει, *«Γιατί το Ρεϊκγιαβίκ θέλει να εξοφλήσει»* και *«το σχέδιο διάσωσης του ΔΝΤ είναι αποφασιστικής σημασίας. Θα ξαναδημιουργούσε τα συναλλαγματικά αποθέματα και θα τροφοδοτούσε με το απαραίτητο ρευστό την εξυπηρέτηση του χρέους προς το εξωτερικό. Εξάλλου, η ένταξη στην ΕΕ θα επέτρεπε να επιτευχθούν καλύτεροι όροι δανεισμού»*. Και για να καθησυχάσει το φιλελεύθερο αναγνώστη στη περίπτωση «νίκης του όχι», η εφημερίδα προσθέτει: *«Όπως και να έχει, η Ισλανδία θα πρέπει να σεβαστεί τις δεσμεύσεις που εγκρίθηκαν τον Αύγουστο του 2009, τόσο από το Κοινοβούλιο όσο και από την προεδρία: η εξόφληση θα αρχίσει το 2017...»*

Οι Ισλανδοί δεν έχουν πει τη τελευταία λέξη τους

Οι Ισλανδοί θα τα καταφέρουν να τα βγάλουν πέρα με την επικοινωνιακή καταγίδα που αναμένεται και να απορρίψουν, όπως έγινε στην Ιρλανδία ή στη Γαλλία με την Ευρωπαϊκή Συνταγματική Συνθήκη, ένα νεοφιλελεύθερο σχέδιο καταστροφικό για τους ενδιαφερόμενους λαούς; Παρόλα αυτά το ΔΝΤ και η ΕΕ δεν θα το βάλουν κάτω και θα ξαναεπιτεθούν; Όπως και να έχει, ένα πράγμα είναι βέβαιο: οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να απαιτήσουν ένα δημόσιο έλεγχο του χρέους και να αρνηθούν να πληρώσουν. Η Ισλανδία μπορεί και πρέπει να αρνηθεί τις αιρεσιμότητες που επιβάλλει το ΔΝΤ το οποίο τσεπώνει παρεμπιπτόντως τους τόκους ενός παράνομου χρέους. Η ένταξη σε μια Ευρωπαϊκή Ένωση που είναι τα πάντα εκτός από στην υπηρεσία των λαών, δεν πρέπει να είναι ένας παραπάνω όρος στις υπό εξέλιξη διαπραγματεύσεις. Πρέπει να υποβληθεί σε δημοψήφισμα. Υποστηρίζουμε τον ισλανδικό λαό στην απόρριψη αυτού του χρέους και επιμένουμε στην εφαρμογή άλλων μέτρων, όπως η δήμευση των μόνουσι και άλλων φορολογικών απαλλαγών της καπιταλιστικής τάξης, για να εξοφληθούν οι μικροί επενδυτές. Αυτοί οι τελευταίοι εξαπατήθηκαν από τους τραπεζίτες που πρότειναν ελκυστικά επιτόκια σε παρακινδυνευμένα χρηματοπιστωτικά μοντάζ. Οι άλλοι, κάθε λογής κερδοσκόποι, απλούστατα πρέπει να πληρώσουν. Έπαιξαν και έχασαν στα τυχερά παιχνίδια των αγορών, και τις ζημιές τους δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να τις φορτωθούν οι Ισλανδοί φορολογούμενοι. Αντίθετα, οι φόροι των Ισλανδών φορολογούμενων πρέπει να εξυπηρετήσουν πολιτικές που στοχεύουν στη κοινωνική δικαιοσύνη και στο σεβασμό της φύσης. Και επιπλέον, ο Γκόρντον Μπράουν πρέπει να βγάλει την Ισλανδία από το κατάλογο των τρομοκρατικών χωρών στον οποίο την περιέλαβε τον Οκτώβριο του 2008 και να ζητήσει συγγνώμη από το λαό της Ισλανδίας.

** Οι συγγραφείς του κειμένου είναι στελέχη της Επιτροπής για την Ακύρωση του Χρέους του Τρίτου Κόσμου (www.cadtm.org)*